

Vergroen landbouw door te sturen op indicatoren

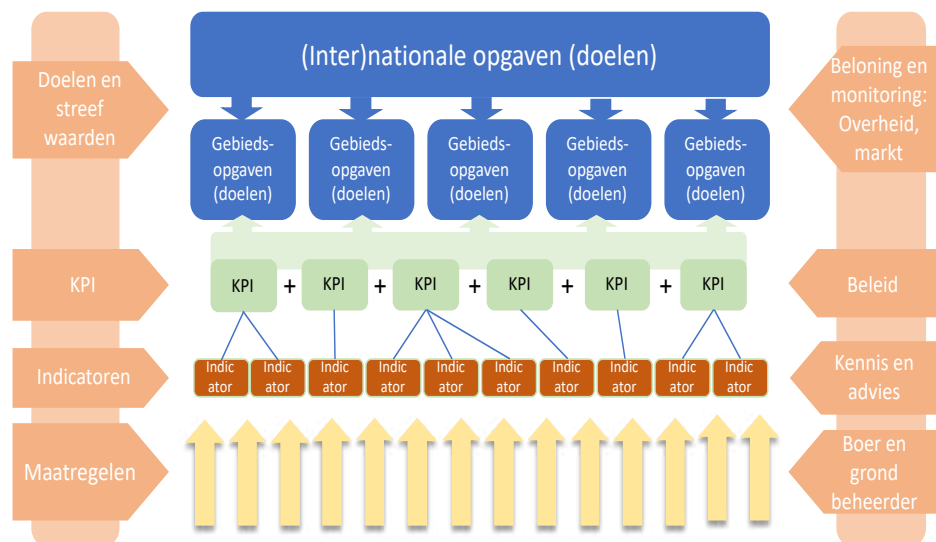
Het bedrijfsleven hanteert al lange tijd Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) om te sturen op doelen. De systematiek biedt ook goede mogelijkheden om agrarische bedrijven integraal te ontwikkelen richting een duurzame landbouw met maatschappelijk draagvlak. Het is daarbij niet belangrijk welk type landbouw gevolgd wordt: natuurinclusief, biologisch, kringloop, precisie, etc. Van belang is de juiste doelen te stellen vanuit de publieke waarden en op basis van prestaties hierop boeren/agrarische ondernemers te belonen.

De landbouw presteert zeer goed als het gaat om export, de efficiëntie in de keten en de milieudruk per kilogram product. De omvang van de productie is echter buiten de draagkracht van de leefomgeving getreden met allerlei nadelige gevolgen voor de kwaliteit van de natuur, lucht, bodem en water, biodiversiteit en klimaat. Daarbij komt dat de marktprijs voor voedsel te laag is om de kosten voor herstel en onderhoud van publieke waarden te bekostigen. Bovendien staan boereninkomens door het exportgerichte karakter van de landbouw en de afhankelijkheid van wereldmarktprijzen voor bulkproducten vaak onder druk. Op verschillende manieren is getracht om via beleid meer evenwicht te brengen tussen landbouw en leefomgevingskwaliteit. Dat heeft tot resultaat gehad dat de milieudruk behoorlijk is verminderd. Recente uitspraken van de rechter inzake stikstof en klimaat geven echter aan dat de reducties nog niet ver genoeg gaan om doelen te halen.

Kringlooplandbouw geïntroduceerd door minister Schouten moet nieuw perspectief bieden om tot een volhoudbare landbouw in Nederland te komen¹. De prestaties van de kringlooplandbouw worden getoetst aan een meetlat met negen toetsingscriteria zoals het sluiten van de kringloop, beperken verliezen en van emissies, bijdrage aan leefomgevingsopgaven, vitaliteit platteland en het versterken van de Nederlandse positie als ontwikkelaar en exporteur van integrale oplossingen voor duurzame voedselsystemen. Kringlooplandbouw in de praktijk biedt de kans om met een stapsgewijze begeleiding van boeren naar een integraal duurzame bedrijfsvoering, lange termijn consistent beleid en duidelijkheid voor de boer te ontwikkelen².

Kritische Prestatie Indicatoren

Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) zijn een passende methodiek om kringlooplandbouw

Figuur 1. Positie van de KPI's binnen doelsturing richting duurzame landbouw

te bevorderen en de voortgang te monitoren. In het bedrijfsleven wordt hier al lange tijd mee gewerkt. Het zijn variabelen om de prestaties van ondernemingen te analyseren en de organisatie te sturen richting vooraf gestelde doelen. De KPI's bieden handelingsperspectief voor de ondernemer die onderbouwd en geborgd zijn door deskundigen en wetenschappers. Kernpunten voor toepassing in de landbouw zijn de integrale aanpak, gericht op alle aspecten van de maatschappelijke opgaven en op de prestaties door de boer³. Drempel- en streefwaarden geven richting en houvast om te bewegen richting het ecologisch optimum en aan het streven naar eenduidigheid in meten. Daardoor wordt inzicht verkregen in hoe prestaties bijdragen aan het realiseren van de maatschappelijke opgaven wat betreft klimaat, biodiversiteit, waterkwaliteit en -kwantiteit, bodemkwaliteit, luchtkwaliteit, natuur, landschap en dierenwelzijn. Doordat prestaties – oftewel succes – eenduidig wordt gemeten, is het mogelijk om boeren daarvoor vanuit verschillende belanghebbenden te belonen. Bijvoorbeeld via rentekorting op leningen, een hogere prijs via afnemers of lagere belas-

tingen. Deze stapeling van beloning maakt het voor boeren extra interessant goed te scoren op de KPI's.

Werkwijze

Voor de introductie van een KPI-systematiek dienen in de eerste plaats de doelen en kaders voor de maatschappelijke opgave te worden bepaald op landelijk niveau. Vervolgens moeten die worden vertaald naar regio en bedrijf. Denk aan het klimaatdoel voor 2030 op landelijke schaal (reductie uitstoot 49%) te vertalen naar een doel (streefwaarde) voor bedrijf x. Dit kan lineair door het reductiedoel van 49% op het bedrijf op te leggen, maar kan ook door de vertaling naar een gebied te doen. Er is een set van KPI's nodig die het bedrijf integraal in de juiste richting stuurt. Een op de KPI's gebaseerde beloningssystematiek kan helpen de doelrealisatie te faciliteren. Daarop wordt voor een set van KPI's de huidige score bepaald en de afstand tot de streefwaarde. Vervolgens wordt aangegeven hoe met verschillende maatregelen richting doelen gestuurd kan worden. Hiervoor kan via het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), de markt of vanuit overheden even-

tueel financiële ondersteuning plaatsvinden. In figuur 1 is dat proces weergegeven.

Verkenning

In opdracht van ministerie LNV is een verkennend onderzoek gedaan naar het ontwikkelen van een integrale set concrete, praktisch toepasbare KPI's die bedoeld zijn voor bevordering en monitoring van kringlooplandbouw in de volle breedte³. Dit heeft geresulteerd in een onderbouwd indicatorensysteem om integraal te sturen en te monitoren. Bij de ontwikkeling hiervan is voortgebouwd op de KPI's voor de Biodiversiteitsmonitor voor de melkveehouderij en voor de akkerbouw die in ontwikkeling is. De indicatoren zijn zodanig gekozen en uitgewerkt dat recht gedaan wordt aan de principes van kringlooplandbouw. Ofwel, hoe hoger de score, des te beter de principes zijn toegepast. De KPI's gaan verder dan deze principes omdat ook biodiversiteit, landschap en natuur worden meegenomen.

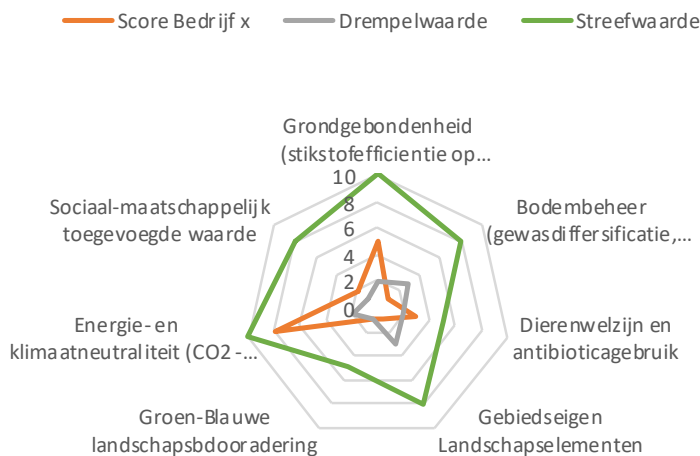

Hoe beter KPI's goed praktisch uitlegbaar zijn hoe meer het gaat leven en je er op kunt sturen. Langetermijnperspectief en op korte termijn financieel realiseerbaar is daarbij belangrijk.”
Erik Smale, melkveehouder te Joppe

Figuur 2 plaatst de KPI's in een web als voorbeeld van hoe gescoord kan worden. De figuur illustreert dat bedrijf x redelijk goed scoort op energie- en klimaatneutraliteit en dat ontwikkelingen nodig zijn op

het gebied van grondgebondenheid, bodem en landschap. Het bedrijf voldoet ook nog niet aan alle drempelwaarden (bodem-

kwaliteit en landschapselementen); daar zal aan gewerkt moeten worden voordat het bedrijf in aanmerking komt voor beloning op prestaties via de KPI-systematiek.

Figuur 2. Voorbeeld van de integrale score van een bedrijf of regio op de verschillende KPI's

Toepassing

Inmiddels is al vier jaar ervaring opgedaan met de Biodiversiteitsmonitor voor de melkveehouderij waar de KPI-systematiek voor het eerst is toegepast. De monitor, ondergebracht bij een stichting, is ontwikkeld door FrieslandCampina, Rabobank en WNF om de biodiversiteit in de melkveehouderij te bevorderen⁴. Hierbij is gebruik gemaakt van het conceptueel kader biodiversiteit dat door het Louis Bolkinstituut is ontwikkeld⁵. FrieslandCampina introduceerde de monitor voor de productie van de melkstream die in december 2018 voor

Een set van KPI's biedt boeren concrete doelen om op te sturen. voeg beloning toe en je creëert beweging!
Alex Datema, melkveehouder en voorzitter Boerennatuur

“Op naar een toekomstbestendige duurzame landbouw!
Dit rapport kan daar doelgericht en in dialoog fors aan bijdragen”.
Rob van Brouwershaven, programma realisatie visie LNV

het eerst in de supermarkt verkrijgbaar was. Deze duurzame melk voldoet aan de eisen van de Stichting Milieukeur, waarbij de KPI's van de Biodiversiteitsmonitor integraal zijn overgenomen. Daarmee verdient het als eerste het keurmerk 'On the way to Planet Proof' voor zuivel. De meerprijs die consumenten betalen voor deze melk komt direct ten goede aan de melkveebedrijven die voldoen aan het keurmerk. FrieslandCampina heeft de Biodiversiteitsmonitor ook opgenomen in Focus Planet, het kwaliteits- en duurzaamheidsprogramma. Om deel te nemen, betalen de aangesloten leden een toeslag, maar bij een goede score kunnen ze die terugverdienen. Zo brengt FrieslandCampina het beloningsprincipe nu al in de praktijk. En dit blijkt succesvol gezien de grote aanvraag van boeren om

mee te kunnen doen. Ook vragen zij regelmatig om advies over hoe ze het rode kruis (de KPI's waar ze nog niet aan voldoen) kunnen omzetten in groene vinkjes.

Rentekorting

Tegelijkertijd werkt de Rabobank aan een systeem om boeren met meer oog voor natuur een rentekorting te geven. Het idee is dit op basis van de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij te doen en daarmee melkveehouders te stimuleren om te schakelen naar een andere manier van werken. Wanneer verschillende partijen meewerken, kunnen beloningen gestapeld worden en wordt het verdienmodel voor boeren zodanig dat het interessant is om duurzaam te produceren. Momenteel wordt hiermee geëxperimenteerd in de provincie Drenthe.

Praktijktoetsen

Dit zijn de eerste succesvolle stappen. Wil echter de KPI-systematiek breder toegepast worden als monitoring, doelsturing of beloningsinstrument, dan zullen er meerdere praktijktoetsen gedaan moeten worden om de databeschikbaarheid en -kwaliteit te kunnen garanderen. Dit wordt binnen het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en in de experimenteergebieden en GLB-pilots die door het ministerie zijn geïnitieerd verder uitgewerkt. Dit moet leiden tot een robuuste systematiek.

Bij dit artikel horen vijf referenties; deze vindt u op vwm.info/nu-in-tijdschrift-milieu

Jan Willem Erisman, Frank Verhoeven en Natasja Oerlemans